

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

Grafikai alkotás szolgai másolása

Ügyszám: SZJSZT 21/2005

A bíróság által feltett kérdések:

1. A TEKI teknős figurán II. r. alperes mint alkotó szellemi tevékenységéből fakadó eredetiség jegyei felismerhetőek-e, a figura önálló, egyéni, eredeti, sajátos szellemi alkotó tevékenységet testesít-e meg.
2. A felperesi NOA kabalafigura meghatározó jellemzőire figyelemmel a TEKI teknős figura a NOA figura eltorzításának, megváltoztatásának minősül-e.
3. Egyéb, a jogvita elbírálásához lényegesnek ítélt szakkérdések megválaszolása.

Az eljáró tanács szakértői véleménye:

A felperes NOA fantázianévvel egy teknőst ábrázoló, egyéni-eredeti jellegű grafikai alkotást hozott létre, és azt 1995-ben, illetve 1997-ben a Szerzői Jogvédő Hivatalnál önkéntes műnyilvántartásba vette. 1998-ban a felperes a Képző- és Iparművészeti Lektorátus zsűrizését kérte a műre. A művet több felhasználó is jogszerűen, felhasználási szerződések útján használja, azt széles körben terjesztették (képeslapok, stb.) és az interneten is jogszerűen használják (ún. elektronikus képeslapok).

Az I.r. alperes által gyártott zoknik a felperesi NOA fantázianeveű teknős figurához hasonló grafika felhasználásával készültek. A grafikát a II.r. alperes készítette. A figura fantázianeve TEKI. Az ábrás megjelölést 2002-ben a Magyar Szabadalmi Hivatalnál védjegyként lajstromoztatták.

Az eljáró bíróság abból a célból kereste meg a Szerzői Jogi Szakértő Testületet, hogy megállapítsa: az alperesi figura önálló alkotásnak tekinthető-e, vagy a felperesi grafika felhasználásával jött létre. Ez utóbbi esetben pedig annak megállapítását kérte, hogy a felhasználás az eredeti műbe történő milyen mértékű beavatkozással történt, megállapítható-e esetleg átdolgozás vagy a szerzőnek a mű egységére vonatkozó személyhez fűződő jogának sérelme.

Előzetes megjegyzések:

A.) A szerzői jogi védelem nemzetközi alapvető eleme a **formalitásmentes oltalom** (más kifejezéssel: automatikus védelem) elve. A szerzői jogok összessége a szerzőt „a mű létrejöttétől kezdve” illeti meg [1999. évi LXXVI. törvény, a továbbiakban: Szjt., 9. § (1)]. A szerzői jog keletkezéséhez nincs szükség semmiféle bejegyzésre, nyilvántartásba vételre, zsűrizésre, vagy más eljárásra.

Ugyanakkor egyfajta „elsőbbségi időpont” bizonyítására hasznos eszközök lehetnek azok, amelyeket a felperes a grafikai művei tekintetében igénybe vett (önkéntes műnyilvántartásba

vétel, zsúrizés). Ezek – az okirati bizonyítás keretei között, az eljáró bíróság mérlegelése alapján – egy későbbi, plagizáló személy szerzőségére vonatkozó jogszabályi véelmekkel [pl. e személy nevének szerzőkénti feltüntetése a művön – Berni Unió Egyezmény 15. cikk (1) bekezdés], vagy bármilyen egyéb, a jövőben esetleg bevezetendő, pl. egy állami szervnél történő bejegyzéshez fűződő véelmekkel szemben is kiválóan alkalmasak lehetnek az eredeti szerző elsőbbségének, és így akár szerzőségének bizonyítására is.

B.) A szellemi alkotások jogterületének alapvető elve a **párhuzamos oltalom** lehetősége. Az a tény, hogy egy szellemi termék valamelyik oltalmi forma követelményeinek megfelel, nem zárja ki, hogy egy másik oltalmi forma alatt is védelemben részesüljön. A védjegy jog által oltalmazott, különösen az ábrás megjelölések jelentős része szerzői jogi oltalom alatt is áll: éppen a két oltalmi forma keletkezésének különbözőségei miatt a szerzői jogi oltalom időben mindig megelőzi a védjegyoltalmat, de a védjegyoltalom keletkezése nem szünteti meg a szerzői jog védelmét. Maga a védjegy jog nem foglalkozik a szerzőség kérdésével, ugyanakkor azt is megjegyezzük – bár ez nem tárgya a pernek –, hogy a nyilvánvaló konfliktuslehetőségek elkerülése érdekében a védjegy törvény úgy rendelkezik, hogy „*nem részesülhet védjegyoltalomban a megjelölés, (...) amely más korábbi szerzői (...) jogába ütközne*” [1997. évi XI. törvény 5. § (1) bekezdés b) pontja]. A szerzői jogi védelemben részesülő megjelölések védjegyként történő lajstromozásához tehát mindenképpen szükség van a lajstromozni kívánt mű szerzőjének engedélyére. Amennyiben a védjegy lajstromozása során a korábbi szerzői jogi védelmet nem ismerték fel, illetve azt a szerző nem érvényesítette, az ilyen védjegyet akár utólag is törölni kell [1997. évi XI. törvény 33. §-ának (1) bekezdése]. Azt is meg kell jegyezni, hogy a párhuzamos oltalom tárgya is eltérő. Egy ábra védjegyként a lajstromozás szerinti áruosztályra nézve a védjegyhasználatnak minősülő cselekmények, az ábra, mint grafikai mű szerzői jogi védelme a szerzői jogi felhasználásnak minősülő cselekmények tekintetében áll fenn.

C.) Az eljáró tanács megállapítja, hogy a hozzá benyújtott grafikák közül az időrendben előbb készült felperesi rajzok egyértelműen egyéni-eredeti grafikai alkotásnak minősülnek, a felperest azzal kapcsolatban megilleti a szerzői jog összessége. A szakértőhöz intézett kérdések fő tárgya az alperesi grafika minősítése, így ezzel az 1.) kérdéshez adott válaszban foglalkozunk részletesen.

Az eljáró tanács válasza a Bíróság által feltett kérdésekre:

Ad 1.

A TEKI teknősfigura nem tekinthető önálló alkotásnak, az a felperesi NOA figura szolgai másolata. Az még a NOA figura átdolgozásának [Szjt. 29. §] sem tekinthető, mivel attól való különbségei nélkülözik a szellemi tevékenységből fakadó egyéni, eredeti jelleget.

A felperesi kabalafigura sajátos jegyeket, karaktereket tükröz, például pár szál haj, levegőben lévő szemöldök, egy szemféhéjében lévő két szem, luftballonszerű fej, a száj bizonytalan vonallal való ábrázolása, a színek használata, stb.

Természetesen ezek a jegyek – mint grafikai „építőkövek” – önmagukban nem állnak a szerzői jog védelme alatt. Az Szjt. 1. §-ának (6) bekezdése szerint: „*Valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek*”. E rendelkezés szerint a szerzői jog nem terjedhet ki az alkotó tevékenység közkinccset képező alapvető alapelemeire, amelyre minden, adott műtípusban alkotó szerző építi művét. Így természetesen semmi nem zárja ki azt, hogy valaki kabalafigurákat pl. egybeúszó szemekkel, pár szál hajjal ábrázoljon. A szerzői alkotó tevékenység egyrészt ezen „építőelemek” összeválogatásában, másrészt pedig ezek egységes, egyéni-eredeti kifejtésében áll. Szerzői jogsértésről akkor beszélhetünk, ha az átvevő személy nem függetlenül, az alkotóelemek önálló összeválogatásával és kifejtésével jut el alkotásához, hanem egyszerűen átveszi (népszerű, találó kifejezéssel élve: „lekoppintja”) a végeredményt egy önállóan alkotó személytől.

Az alperesi grafika – a nyak, a páncél és a mancs kivételével – a felperes művének valamennyi sajátos jegyét, és annak kifejtési módját is szolgálisan lemásolta. A 2002-ben alperesek által bejegyeztetett TEKI figura csak a felperes által tervezett NOA ábrázolás felhasználásával jöhetett létre.

Azt is megállapíthatjuk, hogy az alperes a lehető legpontosabb egyezésre törekedett, a két grafika közötti különbségek szinte kizárólag a rosszabb grafikusai képességeknek köszönhetőek. Az alperesi TEKI figura silány megjelenése, a nyak, a kezek amatőr ábrázolása, mind arra utal, a nyomatot is szemügyre véve, hogy egy igénytelen utánérzésről van szó. A módosítások nélkülöznek bármiféle egyéni-eredeti jelleget, és így nem jött létre „az eredeti műből származó más mű”, azaz nincs szó a NOA figura átdolgozásáról sem. [Szjt. 29. §]

Az engedély nélkül felhasználással az alperes a felperes többszörözési [Szjt. 18. §] és terjesztési [Szjt. 23. §] jogát sértette meg.

Ad 2.

Önmagában a szerzői jog fennálltának nem szükséges feltétele a magas művészi színvonal. Az Szjt. 1. § (3) bekezdésének második mondata szerint: „*A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.*”

A mű egységének védelme, mint a szerző személyhez fűződő joga tekintetében viszont már jelentősége lehet a művészi szempontoknak is. Az Szjt. 13. §-a szerint: „*A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.*” E szakasznak különösen az utolsó fordulata – „hírnevére sérelmes” – adhat alapot ilyen vizsgálódásra. Egy komoly művészi elismertséggel rendelkező szerző esetén ugyanis mindez nyilvánvalóan másként ítélandó meg, mint egy amatőr alkotónál.

A felperes magas művészi színvonalú kabalafigurát alkotott. Az alperes erről silány minőségű másolatokat készített, különösen a szükségképpen rossz felbontású képet lehetővé tevő zoknikra való „átfogalmazás” igénytelen. Mivel a két figura egyezése a hétköznapi szemlélő számára is egyértelmű, és mindkét figura széles körben terjesztésre került, ez azt a benyomást keltheti, hogy a felperes művészi színvonala csökkent.

Ezért – az eljáró tanács véleménye szerint – a felperes személyhez fűződő jogainak megsértése is megállapítható, mivel alkotását az alperes olyan módon változtatta meg, hogy az a szerző hírnevére sérelmes. [Szjt. 13. §]

Ad 3.

Nincs további észrevételünk

Budapest, 2005. november 18.

Dr. Vékás Gusztáv
a tanács elnöke

Dr. Tóth Péter Benjámín
a tanács előadó tagja

Benczúr Gyula
a tanács szavazó tagja